

A portrait of Frans van Anraat, a man with glasses and a mustache, wearing a white shirt and a dark jacket. The background is dark and slightly blurred, showing some office equipment. The text 'WIE IS FRANS VAN ANRAAT?' is overlaid in large, white, bold, sans-serif capital letters across the entire image.

WIE IS FRANS VAN ANRAAT?

Slachtoffer van Saddams gifgasaanval op de stad Halabja in 1988.

DE MAN DIE DIK VERDIENDE AAN SADDAM HOESSEINS GIFGAS

Zijn onuitputtelijke trukendoos trekt Frans van Anraat (63) in de rechtszaal vast weer wijd open. Als een beklagenswaardige oude man -grijs haar, pull-over en leesbril aan een koordje- zal hij binnensloffen. Zuchtend gaat hij zitten en kijkt hij rond met de meest onschuldige blik in zijn blauwe ogen. Honderden tonnen thiodiglycol, grondstof voor het blaatrekkende mosterdgas, verstuurde hij naar het regime van Saddam Hoessein. Toch begrijpt Frans niet dat juist hij medeplichtig gesteld voor de 5000 doden bij de gifgasaanval op de Koerdische stad Halabja in 1988. Tranen van onbegrip zal hij vergieten, weet een ex-vrouw. Ze wil anoniem blijven en haar adres mag niet bekend worden, "anders staat hij na vrijlating weer voor de deur." Jaren geleden keek ze in zijn portefeuille die uitpilde van brieven en foto's van geliefden. "Hij zat op zijn werk en telefonisch vroeg ik om opheldering. Belde hij even later snikkend terug uit het ziekenhuis, zogenaamd met een hartinfarct. Ik mocht niets meer over die brieven zeggen, want meneer had te veel pijn. Hij belazert iedereen, ook de rechtbank."

Geslepen en egocentrisch zijn de karaktertrekken die Revu optekent over Frans van Anraat in talloze gesprekken met familieleden, ex-vrouwen, burens, vrienden en collega's. Maar ook gezellig, royaal en humoristisch. Geboren op 9 augustus 1942 in Den Helder woonde Frans Cornelis Adrianus van Anraat 31 jaar in Nederland voordat hij zijn geluk in de wereld probeerde, met bekend gevolg. Als eerste Nederlander staat hij terecht voor volkerenmoord, de ergst mogelijke aanklacht in het Nederlands strafrecht. Zijn jeugd jaren in de Kemphaanstraat lijken onbezorgd. Een fami-

Hij was een moederskind, droeg een vetkuif, maakte schulden bij de vleet en trouwde vier maal. Maandag 21 november begint het proces tegen Frans van Anraat. Door zijn handel in grondstoffen voor gifgassen stierven duizenden mensen in Irak en Iran. "Niet Frans maar zijn moeder zou terecht moeten staan."

DOOR ARNOLD KARSKENS

liedid herinnert zich Fransje als 4-jarige peuter. "Iemand met een eigen wil, maar wel sympathiek." Een neef die met hem speelde: "Hij was een normale jongen. Er zat niks gemeens aan." Het gezin Van Anraat -Frans is enig kind- is vergroeid met de winderige marinestad in de kop van Noord-Holland. Opa Van Anraat woonde aan de Bassingracht en verdiende zijn geld bij de gemeente met het ijken van gas- en watermeters. Kleinzoen Frans kreeg zijn initialen FCA. Vader Frits leed een stoffig bestaan in het magazijn op de Rijkswerf Willemsoord waar marineschepen werden

Midvoor bij de Stormvogels Frans van Anraat (toen 15 jaar) in het seizoen 1957/1958. Volgens medespelers was hij een "een nette speler, geen schopper."

FOTO COLLECTIE WILLEM NAT

onderhouden. Alleen op feestjes leefde Frits op, volgens een nicht. "Hij was de clown en trok gekke bekken zonder zijn kunstgebit - dat werk." Vader Frits is in december vorig jaar overleden. Over zijn diepe innerlijke gevoelens liet vader Frits zich nooit uit, net als zoon Frans. Aangetrouwd familielid N. Staal: "Je kon er geen peil op trekken."

Familiekiekjes uit 1972. Boven: Frans van Anraat met onder anderen zijn opa (de man rechts).

Onder: met onder anderen moeder Jo en vader Frits op een bruiloft van een familielid.

► Rond zijn 12de verhuisde Frans met zijn ouders naar IJmuiden. Ze kwamen te wonen op de Semafoor, een woonwijk bij de vuurtoren, voorbehouden aan ambtenaren. Frans voetbalde bij de Stormvogels, de voorloper van Telstar. Hij had een goede reputatie. "Geen schopper of prater," herinnert een teamlid zich. J. van der Graaff speelde met hem in het juniorenelftal. "Hij was midvoor, vrij groot voor zijn leeftijd en kon goed koppen. Je kunt hem een goaltjesdief noemen; zijn kans afwachten en dan scoren. De aanvoedersband droeg hij nooit. Frans was geen teamman." Twee seizoenen speelde Van Anraat bij de club. Op een foto uit augustus 1959 genomen staat ook Jaap de Vries, rechtsback in het elftal. "Frans was een dandy *avant la lettre*. Erg op zijn uiterlijk. Zijn haar zat altijd in een kuif. En dat moest ook zo tijdens de wedstrijd blijven. Zijn broekspijpen rolde hij op tot in zijn liezen. Hij was een buitenbeentje. Wij kwamen van de mulo, werkten

op de Hoogovens of zaten in de vis. Hij zat als enige op de hbs."

Na een aantal jaren keerden de Van Anraats terug naar Den Helder. Lange tijd woonde de familie in de Jan Bijlstraat naast Fort Erfprins. Een lagere middenklasse straat met kleine voortuinen. In de deuropening spreken naaste burens nog vol lof over de familie: "Correct. Ze liepen altijd keurig in het pak. Een voorbeeld voor de buurt." Een buurvrouw die liever niet bij naam wordt genoemd, kwam er over de vloer. "Een fotoalbum heb ik nooit bij ze ingekeken. Ze spraken over koetjes en kalfjes en daarmee af." Een ver familielid noemt moeder Jo "een kreng" in een weinig gelukkig en sober huwelijk. "Elk dubbeltje moest haar man Frits verantwoorden. Tegen een schoon-

'FRANS WAS EEN CHARMEUR, ZWIERIG, HUMORISTISCH. EEN MAN DIE DE DEUR VOOR JE OPENHIELD'

ANRAAT IN VOGELVLUCHT

- **9 augustus 1942:** geboren als Frans Cornelis Adrianus van Anraat in Den Helder. Opleiding: een paar jaar hbs en cursussen. Beroep: technisch adviseur. Noemt zich ook 'mechanisch ingenieur'.
- **12 september 1973:** vertrek uit Nederland. Woonde en werkte vervolgens in Genève, Singapore, Milaan en Lugano.
- **1984-1986:** smokkel van 385 ton thiodiglycol, grondstof voor het blaartrekkende mosterdgas uit Japan naar Irak.
- **1984-1987:** smokkel van grondstoffen voor zenuwgas als Tabun, Sarin en VX naar Irak.
- **1987-1988:** smokkel van 730 ton thiodiglycol uit de VS naar Irak.
- **Maart 1988:** gifgasaanval op de Koerdische stad Halabja met 5000 doden.
- **Januari 1989:** arrestatie Van Anraat in Milaan, Italië.
- **Augustus 1989:** vlucht naar Irak.
- **Begin april 2003:** vertrek uit Irak.
- **6 december 2004:** arrestatie in Amsterdam wegens overtreding van de Wet Oorlogstrafrecht en medeplichtigheid aan genocide.
- **21 november 2005:** begin proces in Den Haag.

zus zei ze eens: 'Ik zou met je willen ruilen voor jé huis en je geld.'" Aan godsdienst werd niet gedaan. "Vlees is beter dan botten. Zo dachten ze over religie," herinnert een ander familielid zich.

Na drie jaar haakte Frans af bij de hbs en vervulde hij de militaire dienstplicht bij de luchtmacht. Daarna was hij werknemer bij een rits technische en chemische bedrijven, zoals Hoekloos, gespecialiseerd in vloeibaar gas, en Van Swaay Koeltechniek. Oud-directeur J.L. de Blicke van het chemisch ingenieursbureau KTI, waarvoor Van Anraat enkele jaren werkte: "Hij was wel een goede zakenman, maar wij verkopen hele fabrieken en dan verwachten de klanten dat je veel technische kennis hebt. En die had hij niet. Dat hij in de handel van grondstoffen ging, verbaast me dan ook niet."

Frans woonde achtereenvolgens in Breda, Beverwijk, Rijswijk en Capelle aan den IJssel. Hij luisterde naar zangers als Neil Diamond en Cat Stevens. Keek tv en las spionageauteur John le Carré. Een familielid kwam hem eens tegen in de trein. "Het was helemaal geen

INFORMANT OF SLACHTOFFER VAN DE AIVD?

Na zijn arrestatie op maandag 6 december 2004 sijpelt nieuws naar buiten dat Frans van Anraat een informant is van de geheime dienst AIVD. Jarenlang zou hij geheimen uit Saddams Irak hebben doorspeeld. Maar onderzoek leert dat zijn rol van James Bond weinig voorstelde.

rotknul. Ook geen vechtersbaas. Hij droeg geen lederen jas maar een stropdas en een aktetas. Het was een heertje." Mededeelzaam over zijn werk was hij nooit. Een aangetrouwd familielid: "Zaken waren zaken voor hem. Daar liet hij zich niet over uit."

Hoewel hij slechts cursussen had gevolgd, noemde Frans zich graag 'mechanisch ingenieur'. Ondanks deze ontorechte titel stond Frans bekend als een toegewijde werknemer, iemand die vroeg voor zijn baas opstond. Totdat er een vrouw in zijn vizier kwam, dan bleek hij volstrekt onbetrouwbaar. Een charlatan pur sang.

In 1963, op z'n 21ste, trouwde hij voor de eerste keer, met Ria. Na zes jaar scheidden ze. Het begin van een litanie aan treurnis, volgens een van zijn ex-vrouwen: "Hij trouwde, scheidde en keerde op zijn knieën terug." In totaal stapte Frans vier maal in het huwelijksbootje. Wat al die vrouwen in hem zagen, onthult een ex: "Frans was een charmeur, zwierig, overtuigend. Een man die de deur voor je openhield. Hij had een *sense of humor* en een leuke babbel." Naast zijn wettige echtgenotes onderhield Frans een sliert vriendinnen. Soms verdween hij negen maanden uit een relatie en klopte dan plots weer aan. "Mijn naam staat op de deur, ik wil naar binnen," riep hij dan. Om korte tijd later weer te vertrekken. Begin jaren zeventig had hij serieuze trouwplannen met een meisje uit Den Helder. De trouwkaartjes waren al rondgestuurd, maar op de huwelijksdag liet hij haar staan in haar jurk. Halsoverkop reed hij terug naar een oud-vriendin. "Ik heb me vergist," was

Frans van Anraat in de jaren zeventig op een diner in Zwitserland. Volgens familie was hij "een heertje."

De AIVD vangt Frans van Anraat op als hij in april 2003, na dertien jaar in Irak, via Syrië en Servië in Nederland terugkeert. Als handige zakenman bediselt Frans in ruil voor informatie huisvesting, eerst in een hotel en vervolgens in een huis aan de Amsterdamse De Wittenkade. Volgens persberichten bivakkeert Van Anraat dan in een *safehouse*, een geheime en beschermde locatie. Van Anraats advocaat Jan Peter van Schaik: "Mijn cliënt betaalde huur." Ook stond Van Anraat gewoon in de telefoongids. Zelfs zijn 06-nummer, dat hij van de AIVD had gekregen, was voor iedereen op te vragen. Volgens advocaat Van Schaik voer Van Anraat blind op de AIVD: "De AIVD zei: 'Doe nu je hele verhaal om voor eens en altijd de zaak helder neer te zetten. Je loopt geen enkel risico.'" Daarbij wees de AIVD hem op twee artikelen in Nieuwe Revu. De eerste van 4 december 2002 waarin een justitiewoorderder zei: "Van Anraat staat niet op de lijst van mensen die gezocht worden voor strafbare feiten die wij hanteren bij het beoordelen van paspoortgegevens." Het tweede Revu-artikel van 1 oktober 2003 waarin een woordvoerder van het Landelijk Parket tegenover Revu mededeelde over zijn handel in gifgascomponenten: "Er is geen sprake

van strafbare feiten volgens het Nederlands recht." Daarom zit aan de rechtszaak een vies luchtje, vindt advocaat Van Schaik.

"Binnenlandse Zaken, waar de AIVD ondervalt, geeft bescherming en zegt: 'Geef openheid want er valt niks te vrezin'. En het Openbaar Ministerie zegt eerst 'geen vervolging' en pakt hem vervolgens op."

Dan de vraag: waarom openbaart de AIVD een informant? Het antwoord is tweeledig. Ten eerste: Van Anraat had geen nieuws. Hij werd, volgens eigen zeggen, ver weggehouden van belangrijke contacten en informatie en was dus als bron van nul en generlei waarde. Ten tweede: Van Anraat bevestigde AIVD-rapporten. Toenmalig minister De Hoop Scheffer van Buitenlandse Zaken deelde in augustus 2003 de Tweede Kamer mee dat 'de invalshoek in Nederland anders is geweest dan in de Verenigde Staten of Engeland.' Met andere woorden, in Nederland werd weinig geloof gehecht aan de aanwezigheid van grote hoeveelheden massavernietigingswapens. Met de verklaringen van Frans van Anraat kon de Nederlandse AIVD een lange neus trekken naar grote broer CIA die de historische blunder beging door Saddams wapenarsenaal enorm hoog in te schatteren. Kortom: De AIVD slachtofferde Frans van Anraat om te scoren ■

zijn excuus. Een buurvrouw herinnert zich: "Zijn ouders lieten zich toen een week niet zien, zo erg schaamden ze zich."

In het buitenland, waar hij lange tijd verbleef, ging het gedonder door. Frans werkte voor de multinational Union Carbide (bekend van de chemische ramp in het Indiase Bhopal), totdat hij er vandoor ging met de vrouw van een collega en werd ontslagen. Gevlucht naar Bagdad in 1989 belde een Marokkaanse maîtresse een ex-vrouw van hem op. "Die wilde geld hebben om Frans op te zoeken. Frans had tegen haar gezegd dat ik het geld best wilde lenen." Ze strekt haar armen: "Zo'n bord had hij voor zijn kop."

In Irak krijgt Frans kennis aan een Palestijnse dame. Officieel was hij toen getrouwd met echtgenote nummer drie, de Poolse Romana. Om bigamie te verhullen, huwde hij onder

zijn Iraakse naam Faris Mansur Rashid al Bazas. Dit huwelijk hield een maand stand. Van Romana scheidde hij ruim vijf jaar geleden. Volgens de burgerlijke stand is Frans van Anraat momenteel gescheiden.

Een ex-vrouw: "Frans was niet pervers of oversext. Met zijn veroveringen wilde hij bewijzen dat hij alles kon krijgen. Hij zocht een substituut voor overdreven moederliefde." Zijn moeder Jo is dik in de tachtig en ligt ernstig ziek in een verzorgingsflat in Den Helder. Haar kunnen we niets vragen, maar familie en ex-vrouwen typeren Frans als een loepzuiver moederskindje, ook toen hij allang uit huis was. Een ex-vrouw: "Elk weekeinde kwamen zijn ouders logeren. Bij binnenkomst liep zijn moeder direct door naar de keuken en tilde de deksels van de pannen op. Ze wilde weten wat ik kookte voor haar zoon." Een ►

'HIJ WAS GEK OP KINDEREN. SCHRIJNEND DAT DOOR HET GAS DAT HIJ GELEVERD HEEFT ZOVEEL KINDEREN ZIJN OMGEKOMEN'

► **familieid bevestigt:** "Ze hield hem liefst zo dicht mogelijk bij haar. Geen vrouw was goed genoeg." Illustratief is de verdeling van het vlees. Moeder Jo sneed aan tafel het vlees. De helft ging naar Frans, de rest werd verdeeld over de borden van vader, moeder en echtgenote. Een ex-vrouw: "Vader Frits bewaarde het vlees vaak voor het laatst. Voordat hij kon toehappen, prikte moeder Jo het vlees van zijn bord en zei: 'Je hoeft het zeker niet' en legde het neer voor Frans. Zo is de hebberigheid bij hem geweest."

Daar omringde hij zich met allerlei nutteloze artikelen als radiootjes en hele dozen bestek. Ieder jaar schafte hij een nieuwe auto aan, meestal een dure Mercedes op afbetaling. Een ex-vrouw: "Het was allemaal speelgoed voor hem. Als hij iets wilde, dan kreeg of nam-ie het. Zo was-ie opgevoed." Zijn spilzucht trok een spoor van vernieling. Zijn eerste vrouw Ria bleef zitten met een schuld van, omgerekend, bijna 40.000 euro. Zijn tweede vrouw Gerda liet hij achter met belastingschuld, huurachterstand en met

monteur gaf Frans me een berisping: 'Waarom heb je hem niet betaald. Ik heb je toch het geld gegeven?' Had hij dus echt niet gedaan."

Een flat in Amsterdam-Noord aan de Stander molen was het laatste adres in Nederland. Frans liet zich op 12 september 1973 uitschrijven naar Genève, Zwitserland. Een dochter van zijn toenmalige vriendin had astma en Frans dacht dat de lucht in Zwitserland beter zou zijn. Want Frans had behalve zichzelf en zijn ouders één zwak: kinderen. Speelgoed kocht

Links: de huurwoning in de Jan Bijlstraat in Den Helder van de familie Van Anraat in de jaren zestig.

Rechts: Van Anraats villa in Lugano, Zwitserland, gekocht met de opbrengsten van zijn gifgasleveranties aan Saddam Hoessein.

Ze toont een foto van een kleine vrouw met hoog opgestoken haar en een bril met zwaar montuur. "Zij is de oorzaak van alle ellende. Zij verwende hem tot op het bot. Zij stimuleerde zijn inhaligheid. Laatst dacht ik: ze moeten niet Frans in de gevangenis stoppen, want hij is zielig, maar zijn moeder."

Gevoed met schraapzucht werd grootdoenerij een tweede natuur voor Frans. Tegenover derden snoefde hij over hoge bankrekeningen in Armenië. Hij kocht een Zwitserse villa aan het peperdure Lago di Lugano en liet die verbouwen. Regelmatig liet hij zijn ouders overkomen naar Singapore waar hij een aantal jaren woonde. De inrichting van hun verzorgingsflat in Den Helder werd gefinancierd door Frans. Hij kon een rederij opbellen om een boot te bestellen, overigens zonder die ooit te betalen.

Tijdens zijn vele escapades installeerde Frans zich bij voorkeur in een luxe hotel.

medeneming van de kinderbijslag. Zijn derde vrouw Romana kon de hypotheek niet betalen zodat de villa door de bank werd verkocht. Schuldeisers van soms drieduizend dollar stuurde hij op haar dak. Zijn vierde, Palestijnse, liet hij barsten voor een Marokkaanse, en die dumpte hij weer voor zijn derde vrouw Romana die zeven jaar met hem in Bagdad woonde. Geen van zijn ex-vrouwen zeggen overigens iets van zijn illegale gifhandel af te weten waarmee hij honderdduizenden dollars verdiende. Geld dat hij even snel uitgaf. Een ex: "Ik zei hem eens: je gaat over lijken om geld. En dat is uitgekomen. Achteraf denk ik dat hij daarom ook in het gifgas is gegaan. Voor geld, geld en geld. We stonden altijd rood. Moest ik naar de bank om iets te regelen, kreeg ik niks. Frans erheen. Hij kon goed praten en kreeg altijd geld los."

De schulden waren nooit zijn fout. Ze geeft het voorbeeld toen een monteur aanbelde met een factuur. "In het gezelschap van de

hij bij de vleet en op zijn knieën speelde hij dan uren mee. "Typisch iemand die nooit een broertje of zusje heeft gehad," aldus een ex-vrouw. Was er een kind ziek, Frans bracht het naar de dokter. Met Michael, de zoon van zijn laatste vrouw Romana, bestaat nog steeds een warme band. Zelf kan Frans geen kinderen krijgen. "Toen Frans daar achter kwam, was hij helemaal ondersteboven," zegt de ex-vrouw. "Het is dan ook vast schrijnend voor hem dat door het gas dat hij geleverd heeft zoveel kinderen zijn omgekomen."

Ondanks zijn 36 leveranties -met in totaal 2360 ton grondstoffen voor chemische wapens- aan Irak is Frans van Anraat ridder te voet. Voor zijn arrestatie op 6 december 2003 in Amsterdam reed Frans rond op een brommertje ■

REAGEREN? A.KARSKENS@SMM.NL

ZIE OOK REVU NUMMER 51/2004 'DE ONDERGANG VAN NEDERLANDS GROOTSTE OORLOGSMISDADIGER' OP ONZE WEBSITE WWW.NIEUWEREVU.NL